

јима, али веома кратко и без детаља, онако како су то захтевали наши војнички покрети и стил ратника.

Црногорци су онај ратнички народ који је, крајем 1806. године, на позив свог цијењеног Владике или кнеза-свештеника, масовно сашао са својих брда и кога је, из оправданих разлога, руски цар придобио за своје циљеве.

Када су се колоне француске војске приближиле Херцег-Новом, десет хиљада Црногораца, заједно са руским трупама које су се искрцале на обале Суторине (поток који дијели дубровачку од турске територије) сручило се на нашу војску, жестоко мимо свих војничких правила. Унијели су пометњу у наше редове и приморали нас да се повучемо до Дубровника у који су ушли помијешани са нашим војницима. Град су зачас заузели, уништили га, ударили порезе, опустошили Рагузу Векију* и попалили Санта Кроче, дубровачку луку познатију под именом Груж.

Међутим, француским трупама било је довољно неколико дана мира и посматрања да би могли таквог непријатеља да процијене.

Њихов други поход сасвим је пропао. Једва су издржали напад наших батаљона и распршили су се као мноштво скакаваца пред налетом олује. Тада се видјело шта могу ред и војничка дисциплина против заноса и бијеса појединача, нарочито у ово блиставо доба надметања и јунаштва када је француско име свуда улијевало поштовање и страх.

Руси, који су се много уздали у Црногорце, разочарани њиховим узмицањем, били су приморани да се брзо укрцају у своје лађе. С једне стране, одрекли су се предности положаја на брежуљцима које су могли да бране један по један, почев од кланца Belleby па до мора, а с друге, уз помоћ својих ратних бродова, који су штитили улаз у Которски залив, могли су да униште Слано које смо ми држали. Тако добре положаје су напустили одступањем ових брђана.

За одбацивање непријатељске војске било је довољно четрдесет осам часова. Владика, који је два дана раније,

* Цавтат (прим. прев.)

опасан владичанским појасом и са камилавком на глави предводио чете одважно и вјешто, повукао се на брзину у манастир Савину, заштићен Херцег-Новим и тврђавом Шпањолом.

Ту су се окупили и Владика је, трећег дана, са својима пошао пут Црне Горе пошто је био свједок свих пустошења по пријеђеној територији и насиља, нарочито над овдје малобројним Латинима (Латинима се у овој земљи називају римокатолици).

Француске трупе су имале мало сусрета са Црногорцима. Уосталом, навикнути да се боре иза стијена, Црногорци су се лоше показали у борбама у равници, око Сланог. Од тада, наше војне старјешине, као ни они око њих, нијесу им много пажње поклањали, нити су имали времена да истражују и да нам пруже праву слику о овоме народу.

Постављен по одлуци гувернерства за команданта у овој граничној провинцији, у којој сам претходно заузимао друге положаје, у току шест година имао сам времена и прилику, и посебно обавезу, да искористим све што је могло послужити за добијање одређеног суда о Црногорцима, њиховим навикама и обичајима, о њиховом карактеру, њиховим особинама, способности и храбрости како бих, на основу свега тога, могао да обезбиједим сигурност у покрајини која је стављена под моју управу.

Желио сам и више од тога. Да не бих доносио закључке на основу туђих мишљења, залазио сам дубоко у њихове планине, тамо гдје ниједан Француз до сада није допро. Обилазећи села и засеке, разговарајући са представницима власти, са главарима, поповима и људима из народа, присуствујући њиховим вјерским обредима, народним скуповима и играма, могао сам пажљиво да испитујем њихов начин живота и да запазим многе особине које их одликују.

Због везе са Русима, Црногорци су били самоувјерени, умнишљени и разметљиви. Стога, да не би био пољубан углед наше војске и поштовање које су јој указивали сусејданни народи, ми смо према њима предузеле одлучне војнич-